تصویر تفضل و هلاک در کلام صاحب حدائق

حال عبارت صاحب حدائق را در اینجا بخوانم؛ ایشان نزدیک به این چیزی که من عرض کردم هستند. در صفحه 36 این را فرمودند:

> **و الظاهر ان معنى قوله «و لو لا ذلك لهلك الناس» أي لو لا التكليف بالظاهر دون الواقع و نفس الأمر، إذ في وقوع التكليف بذلك لزوم تكليف ما لا يطاق و هو موجب لما ذكره، فالتكليف إنما وقع بصيامه من شعبان بناء على ظاهر الحال و ان كان في الواقع انه من شهر رمضان و الاجزاء بعد ذلك إنما هو بتفضل منه سبحانه**[1]

«و الظاهر ان معنى قوله «و لو لا ذلك لهلك الناس»؛ واقعاً عرض من این است که هر کسی به جمله آخر حضرت توجه کند، ذهنش از آن چیزی که مرحوم شیخ فرمودند برمی‌گردد. لذا خود مرحوم شیخ اول «لولا» را آوردند اما بعد که می‌خواستند «دلّ» را بگویند این را تکرار نکردند. فرمودند: «دل علی ذلک تفضل من الله و توسعه منه». بعد بگویید «و هلاک الناس فیه»، خب کجا هلاک الناس در آن هست؟! لذا صاحب حدائق که روی هلاک الناس تأکید کردند، به این صورت فرمودند:

«أي لو لا التكليف بالظاهر دون الواقع و نفس الأمر»؛ یعنی شما در همه جا ملکف به واقع هستید. من مولی اصلاً تکلیف به ظاهر را قبول ندارم. اگر این جور باشد، **«إذ في وقوع التكليف بذلك لزوم تكليف ما لا يطاق و هو موجب لما ذكره».**

«فالتكليف إنما وقع بصيامه من شعبان بناء على ظاهر الحال و ان كان في الواقع انه من شهر رمضان»؛ نه اینکه واقع از شهر رمضان نیست.

«و الاجزاء بعد ذلك إنما هو بتفضل منه سبحانه»؛ تفضل به اینکه او را تکلیف بما هو فی الواقع نکرده است. اگر او را با جزم در نیت بما هو فی الواقع تکلیف کرده بود، از او نمی پذیرفت. پس همه تفضل‌ش درست شد، همه هلاک الناس درست شد و همه آن چه را که مرحوم شیخ از کلمه تفضل آوردند تا «وفق» را از متفاهم عرفی آن، بیرون ببرند، نتیجه نشد.

شاگرد: ظاهراً فرمایش صاحب حدائق با فرمایش شما تفاوت کرد.

استاد: نه، تفاوت نکرد. می‌گویم از این ناحیه مطلب درستی دارد که با واقعیت روز می‌گوید آن صوم ماه مبارک بوده است و «هلک» را برجسته کردند. اما اینکه عبارتشان در استدلال دقیقاً مورد قبول باشد، حرف دیگری است.

[1] الحدائق الناضرة في أحكام العترة الطاهرة ج١٣ ص٣٦

بازبینی #1
ایجاد شده 25 مه 2026 11:18:45 توسط ... .
به روزرسانی شده 25 مه 2026 11:22:25 توسط ... .